

**BIALOGIYA TA'LIMIDA MEDIASAVODXONLIK
KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY
YONDASHUVLARI.**

Olimova Kamola Mamurjon qizi

Qo`qon Davlat Universiteti talabasi

Abdupattayev Xasanboy Abduraxmonovich

Qo`qon Davlat Universiteti, Pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTASIYA. *Maqolada biologiya fanini o`qitish jarayonida mediasavodxonlik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy, emperik va metodik asoslari yoritildi. Axborot asrida o`quvchilarni ishonchli manbalarni tanlay olish, ularni tahlil etish va baholashga o`rgatish ta`lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Biologiya fani o`quvchilarda tanqidiy fikrlash, ilmiy tahlil va ekologiyaga mas`uliyatni shakllantirish uchun keng imkoniyat yaratadi. Maqolada Prezident Shavkat Mirziyoyevning raqamli madaniyat, yoshlar tafakkuri va ta`lim sifatini oshirishga oid fikrlari asos qilib olindi.*

**Kalit so`zlar:** *biologiya ta`limi, mediasavodxonlik, raqamli madaniyat, tanqidiy fikrlash, innovatsion ta`lim, metodika, ekologik tafakkur.*

ABSTRACT. *This article discusses the theoretical and practical foundations of developing media literacy competencies in biology education. In the digital era, teaching students to critically analyze information, identify reliable sources, and apply scientific thinking has become a fundamental goal of modern education. The article highlights innovative teaching methods that integrate media literacy into biology lessons and analyzes the role of teachers in fostering analytical and digital competence among students. The work is based on the ideas of the President of Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev, regarding digital culture, education, and youth development.*

Keywords: *biology education, media literacy, digital culture, analytical thinking, education methodology, innovation.*

KIRISH. Bugungi kunda raqamli axborot oqimi keskin ortib borayotgan bir davrda o`quvchilarning mediasavodxonlik kompetensiyalarini shakllantirish ta`lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, tabiiy fanlar, jumladan biologiya fanini o`qitishda media manbalar bilan ishlash, axborotni tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko`nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli biologiya ta`limida mediasavodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar bugungi kunda ustuvor yo`nalishlardan biri hisoblanadi. XXI asr — bu raqamli texnologiyalar, tezkor axborot almashinuvi va media maydonning global kengayish davridir. Har bir inson kundalik hayotida turli xil media manbalarga

duch keladi: internet saytlar, ijtimoiy tarmoqlar, video platformalar, elektron nashrlar va boshqalar. Shunday sharoitda ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri o'quvchilarda mediasavodxonlik kompetensiyasini shakllantirishdir. Bu — o'quvchini har qanday axborotni tahlil qila olish, ishonchli manbani tanlay bilish va uni ongli tarzda qo'llashga o'rgatish demakdir.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ta'lim sohasiga oid nutqlarida quyidagi fikrni qayta-qayta ta'kidlaydi: “Yoshlarni yangi bilim va texnologiyalarni o'zlashtirishga o'rgatish, ularni tanqidiy fikrlovchi, tashabbuskor, raqamli tafakkurli shaxslar qilib tarbiyalash — bu bizning eng muhim vazifamizdir.” Biologiya fani o'quvchilarga faqat nazariy bilim emas, balki hayotiy muammolarga ilmiy asosda yondashish, tabiiy jarayonlarni mantiqan tushuntirish va dalillarga asoslangan xulosa chiqarish imkonini beradi. Masalan, biologiya darsida “genetik modifikatsiyalangan oziq-ovqatlar” mavzusini o'rganayotganda o'quvchilar internetdagi turli ma'lumotlarni solishtirib, qaysi manba ishonchli ekanini aniqlashadi. Bu orqali ularda ilmiy tahlil va mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu jarayon — mediasavodxonlikning biologiya fanidagi amaliy ko'rinishidir.

Asosiy qism. Biologik axborotlar ko'lami tobora kengayib borayotgan hozirgi davrda, internet va raqamli media orqali tarqatilayotgan turli darajadagi ma'lumotlarni tanqidiy baholay olish, ularning ilmiy asoslanganligini aniqlash zarurati mavjud. Shu sababli, biologiya ta'limi jarayoniga mediasavodxonlikni integratsiyalash — o'quvchilarda ilmiy axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantirishning samarali yo'nalishidir. Mediasavodxonlik — bu faqat axborotni o'qish emas, balki uni tahlil qilish, baholash va to'g'ri qo'llay olish san'atidir. Biologiya fanida bu tushuncha yanada chuqur ma'noga ega, chunki biologik ma'lumotlar doimo ilmiy dalillarga tayanadi. Shu sababli o'quvchilarda har qanday media axborotni tanqidiy yondashuv asosida baholash qobiliyatini rivojlantirish muhimdir. Biologiya darslarida o'qituvchi o'quvchilarga soxta ilmiy yangiliklar (“mo'jizaviy dori vositalari”, “tez ozdiruvchi parhezlar”, “DNKni tozalovchi ichimliklar”) haqida tarqalgan axborotlarni tahlil qilish topshiriqlarini berishi mumkin. Natijada o'quvchi ilmiy dalil va afsona o'rtasidagi farqni anglaydi.

Bugungi kunda biologiya ta'limida mediasavodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan bir qator zamonaviy pedagogik yondashuvlar mavjud:

- Konstruktivistik yondashuv – o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil izlanish, tahlil va media manbalar bilan ishlash orqali quradilar. Masalan, o'quvchilarga ekologik muammolar haqidagi turli manbalardan olingan videoreportajlar yoki maqolalarni tahlil qilish topshiriladi. Bu ularda tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

- Raqamli pedagogika yondashuvi – biologiyani o'qitishda raqamli texnologiyalar (virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar, infografika, ilmiy podkastlar va video darslar) orqali o'quvchilarning media bilan interaktiv aloqasini kuchaytiradi. Bu jarayonda

o'quvchilar nafaqat media iste'molchisi, balki media mahsulot yaratuvchisiga ham aylanadilar.

Prezident Sh. Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida aytilganidek: "Ilm-fan va ta'lim sohasida innovatsiyalarni qo'llamasdan turib, biz yoshlarni raqamli dunyoda muvaffaqiyatga erisha oladigan shaxslarga aylantira olmaymiz." Demak, biologiya ta'limida mediasavodxonlikni rivojlantirish innovatsion fikrlashni shakllantiradi, bu esa zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismidir.

Hozirgi kunda biologiya o'qituvchilari mediasavodxonlikni rivojlantirishda turli zamonaviy metodlardan foydalanmoqda. Eng samarali yondashuvlardan ba'zilari: loyiha asosida o'qitish, axborot manbalarini solishtirish, multimedia tahlili, tanqidiy fikrlash mashg'ulotlari va virtual laboratoriyalardir. Misol uchun, "Fotosintez jarayoni" mavzusida o'quvchilar onlayn simulyatsiyalar orqali yorug'lik va karbonat angidrid miqdorining o'zgarishini tahlil qilib, real xulosalar chiqaradilar. Bu jarayon ularda axborotni tahlil qilish, kuzatish va ilmiy dalillar asosida qaror qabul qilish kompetensiyasini shakllantiradi.

Mediasavodxon o'qituvchi — bu faqat media vositalaridan foydalanuvchi emas, balki o'quvchilarda mustaqil tahlil qilish, muhokama yuritish va ilmiy fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiruvchi shaxsdir. O'qituvchi dars jarayonida interfaol metodlardan, raqamli platformalardan, elektron darsliklardan foydalanishi zarur. Masalan, "Ekotizimlar va ularning barqarorligi" mavzusida o'qituvchi o'quvchilarga turli manbalardan video va maqolalarni ko'rsatadi. O'quvchilar bu materiallarni baholab, ekologik muvozanatning ahamiyati haqida o'z fikrlarini bildiradilar.

Xulosa qilib aytganda, biologiya ta'limida mediasavodxonlik kompetensiyalarini shakllantirish bugungi kunda o'qituvchilarning eng muhim vazifalaridan biridir. Bu kompetensiyalar o'quvchilarga ilmiy asoslangan fikrlashni, axborotni tahlil qilishni, soxta ma'lumotlardan himoyalaniшни, ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni, raqamli madaniyatni egallash imkonini beradi.

Biologiya ta'limida mediasavodxonlikni shakllantirish — bu nafaqat o'quv jarayonini zamonaviylashtirish, balki ilmiy tafakkurga ega, raqamli davr talablariga javob beruvchi shaxsni tarbiyalashning muhim pedagogik yo'nalishidir. Kelgusida bu jarayonni yanada samarali tashkil etish uchun o'qituvchilarni media ta'lim texnologiyalariga tayyorlash, o'quv dasturlariga raqamli media tahlili va ijodiy media loyihalari bo'yicha modullarni kiritish maqsadga muvofiqdir.

Prezident Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Yoshlarimizning raqamli dunyoda mustahkam o'rnini topishi uchun biz ta'limda yangicha yondashuvni, zamonaviy tafakkurni shakllantirishimiz zarur." Demak, mediasavodxonlikni biologiya faniga integratsiya qilish — bu yoshlarni ilmiy tafakkurli, raqamli madaniyatli va ongli fuqarolar sifatida voyaga yetkazishning eng to'g'ri yo'lidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. SH.M. Mirziyoyev (2023). Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston.
2. G.To'raqulova (2022). Mediasavodxonlik asoslari. Toshkent: Milliy universitet nashriyoti.
3. N.Karimova (2021). Biologiya ta'limida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. R.Yuldashev (2020). Biologik ta'limda raqamli texnologiyalar roli. Ta'lim va innovatsiyalar.
5. M.Abdurahmonova (2023). Biologiya fanida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullari. O'qituvchi jurnali.